

УДК 342.951:343.9.018(005)

DOI <https://doi.org/10.32782/cuj-2024-1-8>**Рева Станіслав Ігорович**

адвокат, аспірант

Донецького державного університету внутрішніх справ

ORCID: 0009-0008-6139-8872

Веселов Микола Юрійович

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри державно-правових дисциплін

Криворізького навчально-наукового інституту

Донецького державного університету внутрішніх справ

ORCID: 0000-0002-3963-2764

Researcher ID: AAZ-6688-2021

ФЕНОМЕНОЛОГІЧНЕ РОЗУМІННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КОРУПЦІЄЮ

Представлена робота присвячена розгляду понять «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією» в контексті сучасних феноменологічних ідей у зарубіжній та вітчизняній (українській) правовій науці. У статті висвітлено соціальну та правову сутність цих понять, дослідження торкається причин та умов існування цього явища в українській державі та суспільстві. Провідною ідеєю статті є встановлення одночасного існування двох споріднених феноменів корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, а також з'ясування аналогії та відмінностей між цими явищами. В основу дослідження покладено використання спеціального методу феноменологічної редукції, з використанням якого реалізована спроба розглянути правопорушення, пов'язані з корупцією, як правовий феномен та на підставі онтологічних і гносеологічних властивостей дослідити його проблеми. Наголошується, що в окремих проявах межа між правопорушенням, пов'язаним з корупцією, і корупційним правопорушенням виявляється дуже умовною, що вказує на органічний зв'язок цих видів порушень антикорупційного законодавства. Відокремленість феномену правопорушення, пов'язаного з корупцією від феномену корупційних правопорушень обумовлена однією з суттєвих і одночасно «парадоксальних» ознак цього виду деліктів – вони не містять ознак корупції. Втім формальність такого підходу простежується у тому, що так само як і у випадку з корупційними правопорушеннями, родовим об'єктом правопорушень, які не містять ознак самої корупції, виступають суспільні відносини у сфері запобігання порушенню законодавством антикорупційних вимог, заборон та обмежень. Існування феноменальних юридичних відмінностей між правопорушеннями, пов'язаними з корупцією та корупційними правопорушеннями на фоні наявності спільних рис, властивостей та детермінант цих двох явищ дає підстави говорити про можливість одночасного існування двох цих споріднених феноменів.

Ключові слова: феноменологічний підхід, корупція, корупційне правопорушення, правопорушення, пов'язане з корупцією, юридична відповідальність, причини правопорушень, протидія правопорушенням.

Reva S. I., Veselov M. Yu. PHENOMENOLOGICAL UNDERSTANDING OF CORRUPTION OFFENSES AND OFFENSES RELATED TO CORRUPTION

The presented work is devoted to consideration of the concepts of "corruption offense" and "corruption-related offense" in the context of modern phenomenological ideas in foreign and domestic (Ukrainian) legal science. The article highlights the social and legal essence of these concepts, the study touches on the reasons and conditions

for the existence of this phenomenon in the Ukrainian state and society. The main idea of the article is to establish the simultaneous existence of two related phenomena of corruption offenses and offenses related to corruption, as well as to clarify the analogy and differences between these phenomena. The basis of the study is the use of a special method of phenomenological reduction, using which an attempt was made to consider offenses related to corruption as a legal phenomenon and to investigate its problems on the basis of ontological and epistemological properties. It is emphasized that in some cases the boundary between the offense related to corruption and the corruption offense is very conditional, which indicates the organic connection of these types of violations of the anti-corruption legislation. The separation of the phenomenon of an offense related to corruption from the phenomenon of corruption offenses is due to one of the essential and at the same time "paradoxical" features of this type of torts – they do not contain signs of corruption. However, the formality of such an approach can be traced in the fact that, just as in the case of corruption offenses, the generic object of offenses that do not contain signs of corruption itself are public relations in the field of preventing violations of anti-corruption requirements, prohibitions and restrictions by legislation. The existence of phenomenal legal differences between offenses related to corruption and corruption offenses against the background of the presence of common features, properties and determinants of these two phenomena gives reason to talk about the possibility of the simultaneous existence of these two related phenomena.

Key words: phenomenological approach, corruption, corruption offense, offense related to corruption, legal responsibility, causes of offenses, prevention of offenses.

Вступ. Зараз у сфері запобігання корупції законодавство України встановлює юридичну відповідальність за корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією. Як зазначалося в Указі Президента України від 24.04.1998 р. № 367/98: «*корупція становить сукупність різних за характером та ступенем суспільної небезпеки, але єдиних за своєю суттю корупційних діянь, інших правопорушень (кримінальних, адміністративних, цивільно-правових, дисциплінарних), а також порушень етики поведінки посадових осіб, пов'язаних із вчиненням цих діянь*» [1]. Слід наголосити, що правова наука, і навіть інші суміжні галузі знань (соціологія, філософія, психологія) містять чимало досліджень, які намагаються розкрити етіологію та соціально-правову характеристику феномену корупції, разом з тим подібних досліджень помітно бракує, якщо дивитися на правопорушення, пов'язане з корупцією як правове явище, детерміноване соціальними, психологічними, політичними та економічними чинниками.

Матеріали та методи. Широке коло суспільних відносин, які детермінують та/чи виникають у зв'язку з корупцією, обумовлюють різноманітні підходи до вивчення проблем цього явища, і як наслідок – отримання різних властивостей та характеристик корупції і чинників, які її детермінують. Свого часу увагу феномену корупції та різноманітним її негативним проявам приділяли закордонні

(наприклад, А. Кречмер [2], Б. Банненберг [3], О.-Х. Фьєлдстад та Дж. Ісаксен [4], С. Ковачевич [5]) та вітчизняні (наприклад, М. Хавронюк [6], В. Франчук та Д. Корецька-Шукевич [7], В. Гедульянов [8], Л. Шестопалова [9], В. Гвоздецький [10], Л. Білінська [11], В. Трепак [12], А. Денисова, В. Сірко [13]) вчені.

Як зазначає В. Колпаков, один із нестандартних шляхів до оновлення знань про делікт відкриває спроба розглянути його як правовий феномен та на підставі онтологічних і гносеологічних властивостей дослідити його проблеми [14, с. 2]. Зазначимо, що в основі феноменологічного розуміння (незалежно від галузевої приналежності наукового пошуку) знаходиться спеціальний метод феноменологічної редукції.

Феномен корупційного правопорушення у сучасній науці є більш дослідженим явищем. Що стосується вивчення правопорушень, пов'язаних з корупцією, слід зазначити, що це негативне явище також має певні детермінанти. Як зазначають В. Франчук та Д. Корецька-Шукевич, з'ясування сутті категорії «*правопорушення, пов'язане з корупцією*» дозволяє вирішити два пізнавальні (гносеологічні) завдання: установити властивості цього феномену та межі поширення цього небезпечного явища [7, с. 34]. Проте виникає дуже слушне запитання: «*Корупційне правопорушення і правопорушення, пов'язане з корупцією – ці споріднені соціально-правові явища слід розглядати як один чи окремі феномени?*».

Метою цього дослідження є доведення чи спростування одночасного існування двох споріднених феноменів корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, а також з'ясування аналогії та відмінностей між цими явищами.

Результати. Необхідно почати з недосконалості дефініції: правопорушення, пов'язане з корупцією – «діяння, що не містить ознак корупції...». М. Хавронюк з цього приводу натякає на наявність в національному законодавстві штучного парадоксу: «діяння є корупцією, але водночас не є корупційними правопорушенням» [6, с. 26]. Як каже А. Титко: «з позиції формально-логічних законів не може бути істинним поняття, що ці правопорушення не мають ознак корупції, але водночас є пов'язаними з корупцією» [15, с. 68].

Суспільна шкідливість корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень підкреслюється низкою вітчизняних науковців. За переконанням В. Гедульянова, ці правопорушення посягають на суспільні відносини щодо встановленого порядку реалізації функцій держави та місцевого самоврядування, завдають шкоду реалізації прав і свобод громадян, прав і законних інтересів юридичних осіб у відносинах, в яких беруть участь суб'єкти, наділені владними повноваженнями [8, с. 74].

В. Франчук, Д. Корецька-Шукевич аргументовано заявляли, що для окреслення змісту правопорушень, пов'язаних із корупцією, вагомим є визначення сутності та ознак поняття корупції. Хоча вказані діяння не мають містити ознак корупції, проте із визначення і змісту випливає, що вони мусять бути пов'язані з нею, що порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження [7, с. 163]. Часом раніше Л. Шестопалова наголошувала, що під час кваліфікації корупційних протиправних діянь, зокрема як корупційних, так і «некорупційних» (пов'язаних з корупцією) правопорушень, визначенні завданої ними шкоди потрібно відштовхуватися від розуміння законодавцем соціального явища корупції [9, с. 196]. Ми також вважаємо, що надання соціально-правової характеристики

і правильне розуміння феномену правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути досягнуто лише тоді, коли обидва явища, включаючи корупційні правопорушення та пов'язані з цим процеси, розглядаються як функціонально взаємозалежні. Щоб досягти нашої мети, слід дослідити аналогії та відмінності між двома явищами (якщо розглядати їх як самостійні феномени) та вплив різних факторів на протиправну поведінку особи, яка вчиняє корупційне правопорушення та/чи правопорушення, пов'язане з корупцією.

О. Легка та В. Верменич роблять висновок, що до основних ознак корупційних правопорушень належить: їх вчинення завжди пов'язано з використанням особою влади, службового становища чи можливостей, які з такого службового становища випливають; для цих правопорушень характерним є не лише використання службового становища, а зловживання таким становищем; протиправним вчинкам властиве винятково умисне психічне ставлення до вчинюваного діяння (особа завжди усвідомлює, що використовує службові повноваження чи пов'язані з ними можливості всупереч інтересам служби і бажає їх використати саме так) [16, с. 166].

Корупція характеризує основні соціальні процеси, що відбуваються у державі і суспільстві, відбиває найбільш значущі проблеми держави і суспільства» [10, с. 161]. С. Ковачевич каже, що корупція сама по собі є явищем суспільним, яке в основному є продуктом влади, з тієї причини, що влада групи або окремої людини значною мірою досягається через інтереси, незалежно від протидії інших. Політика, влада та вплив створюють основні передумови для корупції та матеріальної вигоди [5, с. 103]. Л. Білінська переконана, що корупція не тільки соціальний, але й психологічний і моральний феномен, оскільки вона не існує окремо від людей, їх поведінки та діяльності. Корупція це спосіб мислення, який обумовлює спосіб життя [11, с. 38].

Отже, як вважає більшість вчених, причинами корупції є соціально-економічні, політичні, організаційно-інституційні, законодавчі, культурно-етичні та психологічні фактори. У міжнародній практиці для вивчення та ана-

лізу масштабів поширення корупційних явищ досліджують питання конфлікту інтересів через призму таких явищ, як непотизм, фаворитизм та кронізм. Виходячи з аналізу причин та умов цих явищ, які, по суті, утворюють різні прояви правопорушень, пов'язаних з корупцією, можна визнати, що їх детермінантами виступають такі ж саме причини, як і корупції.

Феномен корупції як у міжнародній, так і у національній системі права, враховуючи ступень суспільної небезпеки цього явища, пов'язаний із запровадженням контрольно-запобіжних механізмів і забезпеченням їх функціонування. Чинники, які усуваються чи нейтралізуються зазначеними обмеженнями чи додатковими зобов'язаннями для посадових осіб є свого роду «предиктами» («*predict*» в перекладі з англійської мови – «передбачити, пророкувати; прогнозувати») чи індикаторами (англ. «*indicate*» – вказати) вірогідної корупційної поведінки з їх боку.

Як слушно зазначає М. Хавронюк, при вчиненні правопорушень, передбачених статтями 172-6, 172-9 КУпАП відсутні гроші, майно чи інша неправомірна вигода ні як предмет, ні як мета діяння [6, с. 26]. Разом з тим, В. Гедульянов вважає, що такий підхід не може бути сприйнятий однозначно, враховуючи превентивну роль, наприклад, тих самих заходів фінансового контролю та застосування заходів щодо протидії корупції [8, с. 71].

Наявність конфлікту інтересів в діяльності посадових осіб також не означає априорі корупційної складової, адже, як наголошує І. Діденко, особа самостійно вирішує, як їй вчинити в тій чи іншій ситуації, арбітром тут виступає саме її моральність. Тому наявність конфлікту інтересів не призводить однозначно до корупції. І навіть при наявності реального конфлікту інтересів при прийнятті рішень добросовісна особа може виходити з суто публічного інтересу. Проте як потенційний, так і реальний конфлікт інтересів здатен створювати сприятливі передумови для пріоритету приватного інтересу у діяльності того ж керівника, у стосунках з «приблизженими» підлеглими, що може знаходити втілення не обов'язково в отриманні якоїсь користі для

себе, а у створенні більш привілейованих умов праці (служби), оплати для них [17, с. 50].

Безумовно невід'ємним засобом системи протидії корупції є встановлення різних видів юридичної відповідальності за різні корупційні діяння, що підкреслює їх суспільну небезпеку чи шкідливість, протиправність та караність. Водночас, як випливає зі змісту Закону України «Про запобігання корупції», крім цивільно-правової, дисциплінарної та кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення, за скоєння правопорушення, пов'язаного з корупцією, національне законодавство передбачає ще і адміністративну відповідальність.

Враховуючи наведені аргументи, слід визнати, що в окремих проявах межа між правопорушенням, пов'язаним з корупцією, і корупційним правопорушенням виявляється дуже умовною, що вказує на органічний зв'язок цих видів порушень антикорупційного законодавства. Крім того, з великою долею вірогідності можна припустити, що у багатьох ситуаціях відсутність очевидної прямої залежності між порушеннями антикорупційного законодавства, які мають характер правопорушення, пов'язаного з корупцією з іншими проявами корупції (корупційними правопорушеннями) у діяльності посадових осіб є лише наслідком високого ступеня латентності цих протиправних діянь.

Як результат нашого дослідження, ми пропонуємо порівняльну таблицю схожості та відмінностей між двома спорідненими феноменами.

Отже, наведене у сукупності допомагає збагнути причини, соціально-правову природу та властивості правопорушень, пов'язаних з корупцією як формально відокремленого явища. Відокремленість цього феномену від феномену корупційних правопорушень обумовлена однією з суттєвих і одночасно «парадоксальних» ознак цього виду деліктів – вони не містять ознак корупції. Втім формальність такого підходу простежується у тому, що так само як і у випадку з корупційними правопорушеннями, родовим об'єктом правопорушень, які не містять ознак самої корупції, а лише «пов'язані

Таблиця 1
Аналогії та відмінності між спорідненими феноменами корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією

Відмінність	Схожість	Феномен правопорушення, пов'язаного з корупцією	Феномен корупційного правопорушення
за колом учасників переважають індивідуальні прояви	є суспільним негативним явищем, правопорушення мають соціальну зумовленість мають місце як одноразові, так і системні прояви окремі прояви відбуваються як у ситуативній, так і у структурній формації	мають властивість адаптуватися до соціальних реалій, постійно пристосовуватися і змінюватися причинами є соціально-економічні, політичні, організаційно-інституційні, законодавчі, культурно-етичні та психологічні фактори	можуть проявлятися як в індивідуальних чи обмежених за масштабами та складом учасників провахах, так і широкомасштабній корупції
не містять ознак корупції	Феномен правопорушення, пов'язаного з корупцією	родовим об'єктом є суспільні відносини у сфері запобігання порушенню законодавством антикорупційних вимог, заборон та обмежень, застосування превентивних механізмів щодо таких порушень	містять ознаки корупції
переважно є суспільно шкідливими	суб'єктами є особи, перелічені у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»	вчинення пов'язано з використанням особою влади, службового становища чи можливостей, які з такого службового становища випливають	не лише використання службового становища, а зловживання таким становищем
порушують так звані «предиктні» обмеження та «індикативні» обов'язки	передбачають наявність прямого чи непрямого умислу	передбачена кримінальна, дисциплінарна, цивільно-правова відповідальність	є більш суспільно небезпечними
виявляють пріоритет приватного інтересу над публічним			обов'язкова наявність корисливих мети
передбачена адміністративна відповідальність			

Примітка: під час укладання цієї таблиці були враховані результати досліджень С. Ковачевича [5, с. 103], С. Джукіча [18, с. 157], Ю. Подорожнього, Н. Обушенка, К. Гарбузока та О. Платковської [19, с. 307], В. Гвоздецького [10, с. 161], Н. Оралбаєва та Н. Ністулаєва [20, с. 55]; Л. Білінської [11, с. 38], В. Франчука та Д. Корещкої-Шукевич [7, с. 163-164], В. Гедульянова [8, с. 166].

з нею», виступають суспільні відносини у сфері запобігання порушенню законодавством антикорупційних вимог, заборон та обмежень, застосування превентивних механізмів щодо таких порушень, а також усунення наслідків правопорушень, пов'язаних із корупцією. Крім наведеного, суб'єктами обох видів правопорушень є особи, перелічені у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції».

Висновки. Існування феноменальних юридичних відмінностей між правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, та корупцій-

ними правопорушеннями на фоні наявності спільних рис, властивостей та детермінант цих двох явищ дає підстави говорити про можливість одночасного існування двох цих споріднених феноменів.

Феноменологічне розуміння правопорушення, пов'язаного з корупцією, забезпечить такий стан феномену, коли зазначене явище залишається вільним від всіх інших трансфеноменальних складових корупції, з тим, щоб у чистому вигляді дослідити теоретико-методологічні засади протидії цим правопорушенням у майбутньому.

Література

1. Про Концепцію боротьби з корупцією на 1998-2005 роки : Указ Президента України від 24.04.1998 № 367/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367/98/conv#Text> (дата звернення: 18.02.2024).
2. Kretschmer A. Maßnahmen zur Kontrolle von Korruption: eine modelltheoretische Untersuchung. *Arbeitspapiere des Instituts für Genossenschaftswesen der Westfälischen Wilhelms-Universität Münster*, 2002. No 25. 65 p.
3. Bannenberg B. Korruptionsforschung: Korruption in Wirtschaft und Verwaltung. *Gießener Universitätsblätter*, 2009. 42, 71–75.
4. Fjeldstad O.H., Isaksen J. Anti-corruption reforms: challenges, effects and limits of World Bank support. IEG Working Paper, 2008, 92 p. URL: <http://hdl.handle.net/11250/2475182>.
5. Kovačević S. Corruption as a negative social phenomenon. *LAW – theory and practice*, 2021, 2, 100–113. <https://doi.org/10.5937/ptp2102100K>.
6. Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Київ: Атіка. 2011. 424 с.
7. Франчук В. В., Корецька-Шукевич Д. Д. Правопорушення, пов'язані з корупцією: адміністративно-правові засади протидії: монографія. Варшава: ЛьвДУВС, 2021. 183 с.
8. Гедульянов В. Е. Адміністративно-правові засади запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням : дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07. НДІ публічного права, Київ, 2019. 212 с.
9. Шестопалова Л. Відмежування корупційних правопорушень від правопорушень, пов'язаних із корупцією. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 193–197.
10. Gvozdetsky V.D. Corruption as a social, psychological and moral phenomenon. *Juridical Science*, 2012, 3, 161–167.
11. Bilinska L.V. Corruption as social, psychological and moral phenomenon. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Jurisprudence*, 2013, 6/1, 38–39.
12. Трепак В. М. Теоретико-прикладні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні: дис. д-ра юрид. наук: 12:00:08. Львів, 2020. 481 с.
13. Денисова А. В., Сірко В. С. Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані із корупцією. *Право і суспільство*. 2023. № 2/2. С. 305–309. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.2.44>.
14. Колпаков В. К. Деліктний феномен в адміністративному праві України: автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07. Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2005. 39 с.
15. Титко А. В. Ознаки обмеження одержання подарунків як різновиду адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 4(25). Т. 3. С. 67–70.
16. Легка О. В., Верменич В. А. Корупція як асоціальний феномен сучасного суспільства України: кримінально-правовий аспект. *Право і суспільство*. 2019. № 6/2. С. 162–167. <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-6-2-26>.
17. Діденко І. В. Співвідношення корупції та конфлікту інтересів як правопорушення, пов'язаного з корупцією. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2016. № 4. С. 48–58.
18. Đukić S. Analiza specifičnosti izvora korupcije i bezbednost društva. *Vojno delo*, 2019, 71 (4), 156–171. <https://doi.org/10.5937/vojdela1904156D>.

19. Podorozhnyi Y., Obushenko N., Harbuziuk K., Platkovska O. Legislative regulation of grounds for dismissal of an employee for committing a corruption or corruption-related offense. *Amazonia Investiga*, 2020, 9 (26), 304–310.

20. Oralbayev N.K., Niyetullayev N.N. Definition, typology and socio-legal nature of corruption offenses. *Bulletin of the Karaganda university Law series*, 2018, 90(2), 52–58.

References

1. Pro Kontseptsiiu borotby z koruptsiieiu na 1998-2005 roky [On the Concept of Combating Corruption for 1998-2005]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.04.1998 № 367/98 – Decree of the President of Ukraine dated April 24, 1998 No. 367/98. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367/98/conv#Text>. [in Ukrainian].

2. Kretschmer, A. (2002). Maßnahmen zur Kontrolle von Korruption: eine modelltheoretische Untersuchung. *Arbeitspapiere des Instituts für Genossenschaftswesen der Westfälischen Wilhelms-Universität Münster*, No 25. 65 p. [in German].

3. Bannenberg, B. (2009). Korruptionsforschung: Korruption in Wirtschaft und Verwaltung. *Gießener Universitätsblätter*, 42, 71–75 [in German].

4. Fjeldstad, O.H., & Isaksen, J. (2008). Anti-corruption reforms: challenges, effects and limits of World Bank support. IEG Working Paper. 92 p. Retrieved from: <http://hdl.handle.net/11250/2475182> [in English].

5. Kovačević, S. (2021). Corruption as a negative social phenomenon. *LAW – theory and practice*, 2, 100–113. <https://doi.org/10.5937/ptp2102100K> [in English].

6. Khavroniuk, M.I. (2011). Naukovo-praktychnyi komentar do Zakonu Ukrainy «Pro zasady zapobihannia i protydii koruptsii» [Scientific and practical commentary to the Law of Ukraine «On the principles of preventing and countering corruption»]. Kyiv: Atika. 424 s. [in Ukrainian].

7. Franchuk, V.V., & Koretska-Shukievich, D.D. (2021). Pravoporushennia, pov'iazani z koruptsiieiu: administratyvno-pravovi zasady protydii [Offenses related to corruption: administrative and legal principles of countermeasures]: monohrafiia. Varshava: LvDUVS. 183 s. [in Ukrainian].

8. Hedulianov, V.E. (2019). Administratyvno-pravovi zasady zapobihannia koruptsiinym ta pov'iazanym z koruptsiieiu pravoporushenniam [Administrative and legal principles of prevention of corruption and corruption-related offenses]. *Candidate's thesis*. NDI publicnoho prava, Kyiv. 212 s. [in Ukrainian].

9. Shestopalova, L. (2017). Vidmezhuвання koruptsiinykh pravoporushen vid pravoporushen, pov'iazanykh iz koruptsiieiu [Distinguishing corruption offenses from offenses related to corruption]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*. № 5. S. 193–197 [in Ukrainian].

10. Gvozdetsky, V.D. (2012). Corruption as a social, psychological and moral phenomenon. *Juridical Science*, 3, 161–167 [in English].

11. Bilinska, L.V. (2013). Corruption as social, psychological and moral phenomenon. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Jurisprudence*, 6/1, 38–39 [in English].

12. Trepak, V.M. (2020). Teoretyko-prykladni problemy zapobihannia ta protydii koruptsii v Ukraini [Theoretical and applied problems of preventing and countering corruption in Ukraine]. *Doctor's thesis*. Lviv. 481 s. [in Ukrainian].

13. Denysova, A.V., & Sirko, V.S. (2023). Osoblyvosti administratyvnoi vidpovidalnosti za pravoporushennia, pov'iazani iz koruptsiieiu [Peculiarities of administrative responsibility for offenses related to corruption]. *Pravo i suspilstvo – Law and society*. № 2/2. S. 305–309. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.2.44> [in Ukrainian].

14. Kolpakov, V.K. (2005). Deliktnyi fenomen v administratyvnomu pravi Ukrainy [Delict phenomenon in the administrative law of Ukraine]. *Extended abstract of doctor's thesis*. Natsionalna akademiia vnurishnikh sprav Ukrainy. Kyiv. 39 s. [in Ukrainian].

15. Tytko, A.V. (2018). Oznaky obmezhenia oderzhannia podarunkiv yak riznovydu administratyvnoho pravoporushennia, pov'iazanoho z koruptsiieiu [Signs of restriction of receiving gifts as a type of administrative offense related to corruption]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk – Subcarpathian Law Herald*. Vyp. 4(25). T. 3. S. 67–70 [in Ukrainian].

16. Lehka, O.V., & Vermenych, V.A. (2019). Koruptsiia yak asotsialnyi fenomen suchasnoho suspilstva Ukrainy: kryminalno-pravovyi aspekt [Corruption as an antisocial phenomenon of modern Ukrainian society: criminal and legal aspect]. *Pravo i suspilstvo – Law and society*. № 6/2. S. 162–167. <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-6-2-26> [in Ukrainian].

17. Didenko, I.V. (2016). Spivvidnoshennia koruptsii ta konfliktu interesiv yak pravoporushennia, pov'iazanoho z koruptsiieiu [Correlation between corruption and conflict of interests as an offense related to

corruption]. *Visnyk Chernivetskoho fakultetu Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia» – Bulletin of the Chernivtsi Faculty of the National University «Odesa Law Academy»*. №4. S. 48–58 [in Ukrainian].

18. Đukić, S. (2019). Analiza specifičnosti izvora korupcije i bezbednost društva. *Vojno delo*, 71 (4), 156–171. <https://doi.org/10.5937/vojdela1904156D> [in Slovenian].

19. Podorozhnyi, Y., Obushenko, N., Harbuziuk, K., & Platkovska, O. (2020). Legislative regulation of grounds for dismissal of an employee for committing a corruption or corruption-related offense. *Amazonia Investiga*, 9 (26), 304–310 [in English].

20. Oralbayev, N.K., & Niyetullayev, N.N. (2018). Definition, typology and socio-legal nature of corruption offenses. *Bulletin of the Karaganda university Law series*, 90(2), 52–58 [in English].